

Feketefenyő-pusztulás a Mecseki parkerdőben

Szilasi Tamás – parkerdei részlegvezető, BLOKOM Pécsi Városüzemeltetési és Környezetgazdálkodási Kft.

Tűvörösödés a Mecsekben

A Mecsek déli oldala a török uralmat követően kopár, szőlőművelés és gyümölcsstermesztés alá vont terület volt, jelentős részén legeltetéses állattartás zajlott. A feketefenyők a 18. század végén, a 19. század elején ezen növényekkel alig rendelkező, rossz termőhelyi adottságú területek kopárfásítása céljából kerültek ide. A domborzati adottságoknak megfelelően, az erdősítést végző korabeli szakemberek a sziklák kimozdításával padkasávokat készítettek, helyenként termőföldet hordtak fel azért, hogy legyen hova ültetni a csemetéket. Ültetésük sikerrel járt: a helyenként 50-60 cm mély padkagödörökben néhány évtized alatt zöldbe borították a hegyoldalakat a feketefenyők.

A feketefenyővel szemben támasztott akkori elvárás az volt, hogy kösse meg az erodálódó talajt, és talajjármalással olyan mikroklimát hozzon létre, amely segíti a természetes, őshonos vegetáció kialakulását és térhódítását. További városképi igény volt a lakosság részéről, hogy látványos tájésztétikai értéket képviseljen a Mecsek sziluettjeként.

A kopárfásításhoz köthető eredmény, hogy a Mecsek déli oldalán a ter-

mészetes állomány, mint a molyhos tölgy és a virágos kőris bokorerdő egyöntetűen jelen van.

A Mecsekben ez a fafajta a természetes elterjedési területén kívül esik, éppen ezért tájidegen, így fokozottan egyre érzékenyebbé vált a környezeti hatásokra.

Észlelhető volt, hogy talajszerkezeti okok és szélsőséges időjárási hatások miatt folyamatosan gyengül az egyedek immunitása. A fiziológiai legyengülés az idősebb állományokban fokozottabban, a fiatalabbakban gyengébben jelentkezett. A feketefenyők ellenállását rontotta a gyenge alkalmazkodóképességük is, amelynek egyik legkirívóbb példája az volt, hogy nem tudta követni a gyökérrendszerük a talajszerkezeti adottságokból származó talajvíz-ingadozást.

A védekezőképességük az elmúlt évtizedek alatt fokozatosan legyengült, így az őshonos fajtáknál hamarabb váltak az időjárás és a természetes károkozók áldozatává. A feketefenyők folyamatosan romló állapota miatt időről időre (ciklikusan) megjelentek a gyengeségre kórokozók.

A feketefenyő-állományokban országos szinten is megjelentek a kórokozók támadásainak hullámai 1947-48-ban, 1965-70 között, és 1989-93 között.

A gombás fertőzöttség aránya az utóbbi években megváltozott, lényegesen több fa vált áldozattá még a fiatalabb egyedek között is, egyre nagyobb mértékben.

A 19. század végén és a 20. század elején még mindig történtek feketefenyővel kopárfásítási ültetések, noha ez a fafajta továbbra is tájidegen volt, a szakmai szemlélet nem változott. Az 1900-as években a Mecsekben már a természetes növénytakaró is jelen volt a karsztbokorerdő sziklagyep-mozaikkal, ennek ellenére folyamatosan telepítették a feketefenyőket.

2004-ben és 2005-ben a korábbi erdőgazdálkodó észlelte a gombás fertőződés újabb hullámát. 2006-ban a Mecsek déli oldalán, közvetlenül a lakóövezet feletti részen elszórtan 300 m³ fertőzött feketefenyőt termelt ki, a művelet azonban anyagi okok miatt abbamaradt.

2010-ben az Erdészeti Tudományos Intézet Erdővédelmi Osztálya az erdőgazdálkodó felkérésére megvizsgálta a fertőzött állományokat, és megállapították, hogy a következő gombafajok felelősek a

A Baranya megyei Helyi Csoport március 6-án a Mecseki parkerdőben járt, ahol az erdőt kezelő BLOKOM Kft. munkatársai – *Kertész Kornélia* és *Szilasi Tamás* – mutatták be az elmúlt időszak feketefenyő pusztulását és a kárfelszámolási munkálatokat.

A Mecseki parkerdő közvetlenül Pécs városa felett helyezkedik el, számos pihenővel, kilátóval, turistaúttal és ebből következően állandó látogatottsággal. A terület adottságaira jellemző, hogy a feketefenyő szinte mindenhol csak elegyként szerepel, mégis igen markáns tájképi elem a fele olyan magasságot elérő, molyhos tölgy és virágos kőris alkotta karsztbokorerdők között. A kitermelésük okozta tájképi változás nagy hullámokat ver a város közvéleményében.

Horváth Péter Brúnó
OEE Baranya megyei HC

fiziológiai legyengülésért: *Sphaeropsis sapinea*, *Cenangium ferruginosum*, *Cyclaneusma minus*, *Sclerophoma pithyophila*.

A károsítók ismeretében endoterápiás eljárással kísérleteket végeztek a frekvenciált turisztikai pontokon lévő fertőzöttebb egyedeken gyógyításuk érdekében.

2011-ben Pécs MJV erdővagyonának gazdálkodását a BIOKOM Kft. városüzemeltetőként vette át.

Az erdőgazdálkodási szempontok között elsődleges prioritásként szerepelt a megbetegedett feketefenyő-állományok kezelése. A feketefenyő tájidegen volta ellenére a Mecsek déli lejtőin a lakossági igények miatt az erdőgazdálkodó BIOKOM Kft. mindent elkövet, hogy megóvja a még megmenthető egyedeket. A terület különösen kiemelkedő unikális fajai és különböző szintű természeti védettsége ellenére szeretnénk, ha „hagyásfa-csoportként” maradnának vissza feketefenyők. A BIOKOM Kft. az érzékeny feladat végrehajtását körültekintően kezdte meg, rendhagyó módon többszöri terepi bejárson egyeztetett a Baranya Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóságának igazgatójával és felügyelőivel, a Duna-Dráva Nemzeti Park szakembereivel, mint természetvédelmi vagyonkezelővel. Az engedélyeztetési fázisban a Dél-Dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőséggel folyamatos egyeztetések voltak.

Külön figyelmet kellett szentelni a civil szervezetek és a környékben élő lakosság fórumokon való tájékoztatására.

A Baranya megyei Helyi csoport terepbejárása

Az Erdészeti Tudományos Intézet Erdővédelmi Osztályának tanulmánya alapján került meghatározásra a feketefenyő állományának szelekciója. Az 50%-nál jobban fertőződött egyedeket kijelöltük, mert ezek a példányok maguktól is kidőlnek, így veszélyeztetik a kirándulókat, a parkerdei berendezéseket, a közúti közlekedést és a műtárgyakat. A kutatóintézet szerint az ilyen egyedek gyógyulására gyógykezelés mellett sincs esély. A módszer szemrevételezéssel történt a korona „rozsdásodásának” mértéke szerint.

2011-ben a felmérés alapján kicsivel több, mint 2000 m³ fatömeg került meghatározásra az egyedfelmérés alapján.

2012-ben folytatódott a felmérés a már egészségügyi fakitermelés által érintett részekben is, ahol a korábban meghagyott faegyedek közül is több kiszáradt. A második ütemben elvégzett felmérésen közel 500 m³-nyi megbetegedett fa került regisztrálásra. Összesen 2500 m³ beteg, elhalt faanyag kitermelését kell megoldania a BIOKOM Kft.-nek.

Ez a mennyiség több ciklusban kerül kitermelésre, mert az idevonatkozó előírások alapján csak vegetációs időn kívül hajtható végre az egészségügyi vá-

gás. Az első ciklus során, amely 2012 januárjában zajlott, közel 400 m³ kiszáradt, már nem élő, balesetveszélyes fát vágunk ki. A következő ciklus 2012. október 1-jén indult el, amely során 150 hektárnyi erdőterület érintésével 700-800 m³ beteg faanyagot szállalunk ki egyenként környezetbarát módon. A kíméletes beavatkozás irányított döntéssel történő törlésválasztást jelent, lovas fogatos rövidfás faanyag-közelítést, az ágak lovas fogattal, illetve kézi erővel való eltávolítását. A faanyagok elszállítása – az ágakat is beleértve –, folyamatosan történik, ezzel is csökkentve a további fertőződést, illetve a másodlagos károsítók (pl. hatfogú szű, fenyves-tövisescincér) elszaporodását.

A kíméletes beavatkozást nagyban meghatározza a pillanatnyi időjárás, amely jelenleg rendkívül szeszélyes. Az egészségügyi vágással érintett foltokban, a kíméletes végrehajtásnak köszönhetően jelen van a szükséges mennyiségű természetes újulat: a molyhos tölgy, a virágos kőris. Mesterséges csemeteültetést, illetve makkvetést a terület nem igényel.

A frekvenciált turisztikai elhelyezkedés miatt az erdészeti beavatkozás kiemelt feladata a gyalogút- és turistaúthálózat rendbetétele, felújítása.

A fakitermelés, a közelítés (környezetbarát módon, lófogattal), a rendrakás (nem maradhat beteg farész a helyszínen a fertőzés veszélye miatt), és az ezekhez kapcsolódó munkadíjak költségei miatt a fakitermelésből származó „bevétel” messze elmarad a keletkező költségektől.

Sajnos az elmúlt év rendkívül forró, száraz nyara és ősze tovább „gyilkolta” a feketefenyő-állományt, emiatt szűkszerű a fakitermelés folytatása. 🌲

